

Безштанківська Тетяна Андріївна,

*Студентка 4-го курсу, факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська
юридична академія»*

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського
права і процесу Згама А. О.*

ФОРС-МАЖОР У ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИНАХ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна внесла зміни у всі сфери життя нашої країни, бойові дії руйнують не лише міста, але й завдають шкоди цивільному населенню. Російська агресія ускладнила також виконання зобов'язань по укладених договорах, а подекуди зробила таке виконання неможливо. У зв'язку з цим майже всі суб'єкти господарювання звернули увагу на такий розділ в договорах, як форс-мажор або обставини непереборної сили. Отже, що ж таке форс-мажорні обставини?

Форс-мажор – це надзвичайні і невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань які передбачені умовами договору або обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами [2]. До таких обставин, в тому числі відносяться:

- збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту;
- загроза війни;
- ворожі атаки;
- блокада;
- дії іноземного ворога;
- військові дії;
- оголошена та не оголошена війна;
- вторгнення;
- введення комендантської години.

Тому, нинішня ситуація в Україні абсолютно відповідає такому визначенню. Існує певна процедура засвідчення настання форс-мажорних обставин, адже це не відбувається автоматично. Посвідчувати форс-мажорні обставини має право лише торгово-промислова

палата її територіальні органи – це прямо передбачено Законом України «Про торгові-промислові палати в Україні», а як посвідчувальний документ видається сертифікат про форс-мажорні обставини, такі сертифікати видаються безкоштовно [2]. Щодо нинішньої ситуації, то 28 лютого Торгово-промислова палата України оприлюднила свій лист № 2024/02.0-7.1 від 28.02.2022 р. [3], яким засвідчила військову агресію Російської Федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану відповідно до Указу президента «Про введення воєнного стану» № 64/2022 від 24.02.2022 р. [4] і цей факт вже визнано форс-мажорними обставинами непереборної сили, цей лист розміщений на сайті Торгово-промислової палати та може бути надано сторонами договору, як доказ настання форс-мажорних обставин.

Для договірних відносин такі зміни мають важливе значення, адже в ч.2 ст. 218 Господарського кодексу України [5] та ст. 617 Цивільного кодексу України передбачено, що у разі «якщо інше не передбачено законом або договором, суб'єкт господарювання за порушення господарського зобов'язання несе господарсько-правову відповідальність» [6] у разі якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилося неможливим внаслідок дії непереборної сили тобто надзвичайних невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності, іншими словами введення воєнного стану через агресію Росії і як наслідок настання форс-мажорних обставин надає стороні право вимагати не застосовувати до неї передбачувану законом або договором відповідальність.

Однак, ще хочу звернути увагу, що форс-мажор – це не підстава для невиконання зобов'язань по договору, або за порушення договору, адже лише сама наявність форс-мажорних обставин не є підставою, що унеможлиблюють виконання зобов'язань. Сторона яка посилається на форс-мажор повинна ще довести причинно-наслідковий зв'язок між форс-мажором і неможливістю виконання конкретного зобов'язання [1, с.438].

У разі якщо сторона не може виконати зобов'язання, за загальним правилом вона повинна виконати свої зобов'язання, як тільки в неї з'явиться можливість, якщо інше не передбачено самим договором. Проте, якщо сторона договору позбавлена можливості вчасно або в повному обсязі виконати своє зобов'язання саме через воєнні дії, варто перш за все уважно прочитати договір на предмет повідомлення про настання форс-мажору і вже виходячи з цього повідомити контр-

агента про це у визначений договором спосіб. Коли настане можливість виконувати договір хоча б частково варто починати це робити [1, с.396].

І нарешті підготувати докази існування причинно-наслідкового зв'язку між настанням форс-мажору і неможливістю виконати зобов'язання.

Отже, підводячи підсумок вищенаведеного варто відмітити, що законодавець у згаданих статтях зазначає, що наявність форс-мажорних обставин, на які посилається зобов'язальна сторона договору, надає їй право вимагати незастосування щодо неї передбачуваної законом або договором відповідальності. Але, наявність бойових дій недалеко від об'єкта оренди та відсутність явного причинно-наслідкового зв'язку між цими діями та неможливістю повноцінно експлуатувати приміщення не звільняє від обов'язку вчасно сплачувати орендну плату і тягне за собою передбачувану відповідальність та можливий розрив договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Смолин Г. В., Туркот О. А., Хомко Л. В. Господарське право України. Загальна частина: підручник. За заг. ред. Г. В. Смолина. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 484 с.
2. Про торгово-промислові палати України : Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР (зі змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Лист Торгово-промислової палати України № 2024/02.0-7.1 від 28.02.2022 URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf>
4. Про введення воєнного стану: Указ Президента України № 6/2022 від 24.02.2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 40-44, ст. 356 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>